

Грицай І. В.
*студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВО АДВОКАТА НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З кінця лютого 2022 р. в Україні відповідним указом Глави держави було запроваджено воєнний стан, який регламентується Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [2]. Він суттєво вплинув на діяльність адвокатури. За 8 місяців військових дій в Україні накопичено досвід існуючих проблем в інституті адвокатури. Однією з найважливіших проблем став доступ адвоката до інформації.

Варто відзначити, що Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [2] передбачено обмеження прав і свобод людини. При цьому в законі нічого не вказується щодо адвокатури, яка діє в Україні з метою надання правничої допомоги. Це означає, що форми та методи діяльності адвокатів під час діє воєнного стану залишилися фактично незмінними. Подібна ситуація і з доступом адвоката на інформацію – в Законах України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3] та «Про правовий режим воєнного стану» [2] не йдеться про жодні обмеження стосовно отримання адвокатом інформації від будь-яких державних органів та приватних організацій для надання клієнту правової допомоги. Однак при цьому варто враховувати, що в Україні право на інформацію може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, що може трактуватися дуже широко в умовах збройної агресії зі сторони Росії.

З іншої сторони, якщо в умовах воєнного стану Україна змушена була відійти від вимог ст. 10 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [1], то стосовно адвоката діє ст. 6 цієї Конвенції «Право на справедливий суд» [1], а значить обмеження адвокатів у їх доступі до інформації, пов'язаному з воєнним станом мають бути суттєво меншими порівняно з обмеженнями, які накладені на загальне поширення публічної інформації.

Таким чином, в умовах воєнного стану доступ до інформації для будь-кого може бути обмеженим з метою захисту інтересів національної безпеки, а також захисту територіальної цілісності. В цьому випадку адвокатам варто не тільки послатися на потребу отримання інформації для власної діяльності, а й підтвердити за допомогою копії ордера чи доручення органу, уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, що така інформація вкрай потрібна для захисту клієнта у конкретній справі, а також належним чином обґрунтувати необхідність отримання такої інформації [5].

При цьому серед правил обмеження доступу до інформації можна виділити наступні:

1) лише у випадку правомірного поширення раніше може надаватися інформація з обмеженим доступом;

2) умовою надання розпорядником інформації з обмеженим доступом є відсутність законних підстав для обмеження у доступі до публічної інформації;

3) обмеженню доступу підлягає не документ, а інформація. У випадку, якщо документ включає інформацію з обмеженим доступом, то для ознайомлення запитувачу надається лише та інформація, доступ до якої вважається необмеженим.

На думку Т. Олексіюк, запит адвоката на отримання інформації має включати персональну ідентифікацію, що передбачає додання до запиту посвідчених копій не тільки ордера чи доручення органу, який уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги, а й адвокатського свідоцтва, яке визначає право власника на зайняття адвокатською діяльністю [6].

У випадку відмови у наданні доступу до інформації адвокату, її текст має бути достатньо вмотивованим. При цьому розпорядник інформації повинен обґрунтувати підстави обмеження на базі «трискладового тесту», що передбачено ч. 2 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [4]. Алгоритм цього наступний: мета (обмеження в інтересах національної безпеки чи інші вимоги ч. 2 ст. 6 вказаного закону); шкода (розголошення інформації може спричинити істотну шкоду інтересам); наслідки (отримана шкода переважає суспільний інтерес в її отриманні).

Тут варто зазначити, що адвокат може користуватися залежно від конкретної ситуації трьома шляхами отримання інформації: наданням запиту на доступ до публічної інформації, через звернення громадян та безпосередньо адвокатського запиту. Оскільки усі ці форми регламентуються різними нормативно-правовими документами, різними є і можливості адвоката щодо отримання інформації. Зокрема, наприклад, у випадку надання запиту на доступ до публічної інформації, враховується приписи Закону України «Про доступ до публічної інформації» [4] у частині правового режиму інформації з обмеженим доступом: конфіденційної, службової та таємної інформації. Тут варто додати що в умовах воєнного стану та дуже частими логістичними і транспортними проблемами такі запити набувають особливої ваги. Водночас існує певна законодавча проблема – Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3] не передбачає можливості для адвокатів підписати запит власним електронним підписом. З іншої сторони Закон України «Про доступ до публічної інформації» [4] таку можливість передбачає – дозволяє прямо подавати запити електронною поштою, що може суттєво

зеконотити час для адвокату в умовах воєнного стану. Адвокату слід також враховувати і те, що в умовах воєнного стану багато державних сервісів призупинили роботу чи працюють з певними обмеженнями як через загрозу національній безпеці, так і через відсутність реальної можливості належного функціонування.

У випадку обрання адвокатом запиту на доступ до публічної інформації, крім посилання на відповідні статті Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат зобов'язаний послатися як на підставу для отримання інформації, що підпадає під визначення публічної, й на відповідні статті Закону України «Про доступ до публічної інформації», а також дотримати вимог останнього, звернувши увагу суб'єкта, якому адресовано адвокатський запит, на його статус розпорядника публічної інформації [7]. В Україні вже з'явилися перші судові спори з цього приводу. Так, 8 серпня 2022 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу № 520/13981/21 за касаційною скаргою адвокатського об'єднання (АО) на ухвалу Харківського окружного адміністративного суду та постанову Другого апеляційного адміністративного суду за позовом АО до уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Діамантбанк». При цьому прийнято рішення, що інформація, яка стосується приватноправових відносин не дає можливості вважати адвокатський запит одночасно й запитом на отримання публічної інформації.

У залежності від того, який спосіб отримання інформації було обрано адвокатом: адвокатський чи інформаційний запит, виділяють і різні способи оскарження. Так відмову у наданні інформації на адвокатський запит необхідно оскаржити до Ради адвокатів, а от відмову на інформаційний запит – до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Стосовно відстрочки у задоволенні запиту, то обов'язковою умовою в цьому випадку має бути встановлена обставина непереборної сили.

Важливим є те, що адвокат, який отримав в умовах воєнного стану інформацію, що необхідна йому для захисту клієнта, не має права і не повинен її безконтрольно поширювати. Адвокат використовує цю інформацію лише для наперед встановленої мети – захисту інтересів клієнта, а тому він зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю до певних меж.

Таким чином, адвокатам для захисту прав та інтересів клієнта рекомендовано належним чином готувати та обґрунтовувати адвокатські запити, чітко формулювати запитання та дотримуватися вимог щодо оформлення запитів з метою отримання належної на них відповіді. При цьому, адвокатський запит не може стосуватися надання консультацій і роз'яснень положень законодавства.

Надання адвокату інформації та копій документів, отриманих під час здійснення кримінального провадження, здійснюється в порядку, встановленому кримінальним процесуальним законом.

Список використаної літератури:

1. Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 21.10.2022 р.)
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.
4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 318.
5. Чи можна обмежити право адвоката на доступ до інформації в умовах воєнного стану? URL: [p-content/uploads/2022/04/8- Чи-можна-обмежити-право-адвоката-на-доступ-до-інформації-в-умовах-воєнного-стану.pdf](https://p-content/uploads/2022/04/8-Чи-можна-обмежити-право-адвоката-на-доступ-до-інформації-в-умовах-воєнного-стану.pdf) (дата звернення 21.10.2022 р.)
6. Доступ до інформації в умовах воєнного стану для адвокатів та їхніх клієнтів: Тетяна Олексіюк провела вебінар у ВША НААУ. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/dostup-do-informatsiyi-v-umovah-voyennogo-stanu-dlya-advokativ-ta-yihnih-kliyentiv-tetyana-oleksiyuk-provela-vebinar-u-vsha-naau/> (дата звернення 21.10.2022 р.)
7. Ненадання інформації на адвокатський запит: чи можна оскаржити до адмінсуду, позиція Великої Палати ВС. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/248339-nenadannya-informatsiyi-na-advo-katskiy-zapit-chi-mozhna-oskarzhiti-do-adminsudu-pozitsiya-velikoyi-palati-vs> (дата звернення 21.10.2022 р.)

Науковий керівник: доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Кісліцина Ірина Олександрівна***